

A Budapesti Művelődési Központ adott helyet a Magyar Népfőiskolai Társaság éves közgyűlésének. Az eddigi szokásoknak megfelelően szakmai előadások nyitották meg az eseményt, amelyek egyrészt a közművelődési törvény – akkor még – tervezett módosításával foglalkoztak, illetve a parlament kulturális bizottságában történt népfőiskolai meghallgatásról hangzott el tájékoztatás. A törvénymódosításról elhangzott előadás anyagát teljes egészében közzé tesszük lapszámunkban és röviden foglalkozunk a bizottsági meghallgatással is.

Striker Sándor, PhD:

Kis lépés egy embernek, nagy lépés a totális állam felé álláspont egy kulturális törvény tervezetéről

Előadás a Magyar Népfőiskolai Társaság közgyűlésén
BMK, 2017. április 26.

Bemutakozás

1991-ben léptem be az akkori szaktárca, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium állományába, a Közművelődési Főosztályra. Arra a feladatra hívtak és vettek fel, hogy legyek a felelős előkészítője egy új közművelődési törvénynek. Az akkor még érvényben lévő törvény 1976-ban lépett hatályba, s magán viselte, magában hordozta egy, az 1990-es évektől szerencsére már letűnt kor pozitív és negatív sajátosságait. Pozitív volt, mert szándékában a művelődést és általában a kultúrát piederesztálra emelte és intézményrendszert kívánt biztosítani a közművelődési tevékenységekhez. Negatív volt, mert az egészet egy jogilag értelmezhetetlen „szocialista embertípus” kialakítása érdekében, egy ideológiai keretrendszerbe helyezte – s ráadásul a magánéletbe, és a vállalatok és egyéb szervezetek kötelezettségeként az ő működésükben is beavatkozva írta elő. Ez egy totális állam kialakítását célzó jogszabály volt, ami ráadásul tartalmát tekintve az emberek önkéntes szabadidős tevékenységére vonatkozott, annak céljait is megfogalmazni szándékozta. Azt nevezem totális államnak, amelyik polgárai magánéletének eszmevilágát is jogszabályban szabályozza, ilyen vagy olyan ideológiát kíván polgáira szabni. Ezen túlmenően az is óriási hibája volt az 1976-os törvénynek, hogy az állampolgári, szabadidős közművelődési tevékenységeket egy külsődleges célnak rendelte alá: a szocializmus építése céljának. Márpedig azt, hogy mi a szocializmus, senki se tudhatta, mert még nem volt ilyesmi. Ezzel ez az alárendeltség lehetőséget adott bármelyik politikusnak, párttitkártól a helyi KISz-titkárig, tanácselnöktől a közművelődési előadóig, hogy bármikor és bárkinek azt mondja, hogy barátocskám, amit te itt a művelődési házban csinálsz, az nem szolgálja a szocialista állam építését. Tehát nem csinálhatod, nem csinálhatjátok. Slussz-passz. Ezt hívják önkényuralomnak. Az van, amit a hatalom valamely szintű képviselője gondol és mond. Nem, nem diktatúra ám ez, mondták, hanem jogállam, demokrácia – hiszen van mindenre részletes jogszabály, amiket egy Országgyűlés hagyott jóvá, megválasztott képviselők által, vagy egy miniszter rendel el bármikor. Azaz a jogszabályok olyanok voltak és azt a célt szolgálták, hogy megalapozzák a végrehajtói, hatalmi

önkényt – ellentétben a polgári jogállam alap definíciójával, ami a polgárok saját céljainak megvalósítását kívánja lehetővé tenni az ebből adódó jogok és felelősségek meghatározásával és az ugyancsak ebből adódó konfliktusok rendezési módjának rögzítésével.

1990-től olyan szándék mutatkozott, hogy Magyarország szakít az önkényuralommal. Ennek én nagyon örültem. Egy pillanatra metaforikus beszédmódot használok: az önkényuralommal nem szerettük egymást. Én azt akartam csinálni az életemmel, amit a hazám és a magam sorsa előbbre vitelére a legjobbnak véltem, az önkényuralom pedig még saját törvényét is megszegte velem szemben, hogy megakadályozza ezt. Ezért örültem annak 1990-től, hogy úgy tűnt, én éltem túl a másikat.

S miért a közművelődés, miért a közművelődési törvény volt nekem fontos? Mert nekem a kultúra a vallásom és a művelődési ház a templomom. Azt vallom, hogy az emberiség a kultúrát tette hozzá az önmagában értelem nélküli világhoz, az emberi kultúrát, ami a természet kincseit megkoronázó emberi boldogságok lehetőségének tárháza is. S ebből az emberi kultúrából szabadon és büszkén, méltósággal, tehetsége, szándéka és ízlése szerint adhat s kaphat saját közösségében egy művelődési házban (nem a neve számít!!!) s válhat részesévé az általános emberi és a nemzeti kultúra újra-teremtésének, gazdagításának, átélésének és élvezésének. Önként és egzisztenciális érdek nélkül. (Ezért nem kívántam a hivatásos művészetekkel köztisztviselőként foglalkozni: az addig megélt élmények arra utaltak, hogy a hivatásszerű művészet keserű ötvöze az esztétikai-erkölcsi és politikai-egzisztenciális dilemmáknak egy totális államban, a melyből a kilábaláshoz kevés egy emberélet, még ha volna is ilyen kölcsönös szándék művész és hatalom közt egyáltalán.)

Kultúraelméleti szakemberként (magyar nyelv és irodalmi, népművelői és filozófiai diplomákkal) ahhoz az 1990 ősztől kezdődő jogalkotási folyamathoz csatlakoztam, amelynek célja a demokratikusan választott országgyűlés jogalkotó hatalmának helyreállítása volt. Ezt deregulációs folyamatnak hívták annak idején, s kifejezett célja volt a rendeleti kormányzás visszaszorítása. Az egypártrendszerre épített totális kormányzásra törekvő 1990 előtti politikai vezetés a kormányrendeleteken kívül miniszteri rende-

teket és miniszteri utasításokat, de úgynevezett törvényerejű rendeleteket is kiadott. Ezek a jogszabályok nélkülözték a demokratikus működés előkészítő fázisait, a bevett gyakorlat szerint a jogszabályok tetemes része az MSZMP valamely párthatározatának átvezetése volt a magyar jogrendbe. Az 1976-os közművelődési törvény az 1975-ös közművelődési párthatározat jogszabályba rendezése, jogi végrehajtása volt.

Az új közművelődési törvény előkészítését gyökeresen másként kezdtük el az MKM Közművelődési Főosztályán. Kovalcsik József főosztályvezető-helyettes művelődéskutató volt 1990-től a munka elméleti felelőse, Kovács Sándor főosztályvezető pedig a szervezeti vezetője. Mindketten a Corvin térről, a változó nevű Népművelési Intézet (Országos Közművelődési Központ, Művelődéskutató Intézet, Magyar Művelődési Intézet, Nemzeti Művelődési Intézet) állományából jöttek, jómagam 1991. márciusában a Magyar Tudományos Akadémia Filozófiai Intézetétől csatlakoztam hozzájuk. A törvényelőkészítő munka szakmai tanácskozással kezdődött, és a szóbeliségen tartalmazott egy írásbeli körkérdést is egy ilyen törvény létéről-szükségességéről. A válaszok 51 szakembertől érkeztek vissza, és „Dokumentumok, vitairatok és vélemények egy művelődési törvény előkészítéséhez” címmel Kovács Sándor, Kovalcsik József és Kovács Flórián szerkesztésében jelentek meg egy önálló, több, mint 120 oldalas kötetben. A könyv tartalmazta a demokratikus átalakulás kezdetétől megszületett tanulmányokat vagy azok idevágó részleteit 1988-tól 1991-ig, ide értve az MKM, a HNF, az SzDSz és a KKDSz koncepcióit is, függelékben az 1976. évi V. törvénnyel a közművelődésről. Csak mind az 51 szerző nevének felsorolása lenne itt indokolt, kiemlések és kihagyások nélkül, ezért ezt terjedelmi okokból a jelen írás végéhez csatolom. Ugyancsak csatolom a Közművelődési Főosztály itt megjelentetett négyoldalas elemzését és állásfoglalását, mellyel szándéka szerint kiegészítette a kormányzó Magyar Demokrata Fórum kulturális programját.

A kötet 1992-es megjelenését követően folytattak tárca Közművelődési Főosztálya által szervezett szakmai viták, melyeken immár osztályvezetőként magam is részt vettem. A törvény-előkészítés azonban lelassult. Az 1991-ben majd 1992-ben meghirdetett országos közművelődési pályázat lebonyolítási munkáit az alig 12 fős szakfőosztály végezte, a 3500 majd több mint 9000 pályázat feldolgozása, külső szakértős véleményeztetése majd bizottsági bírálatai 250 millió – mai reálértéken mintegy 4 milliárd – forintos keretösszeg rendeltetésszerű kiutaltatása a kb. 4500 nyertesnek jómagamnak pályázati koordinátorként a napi munka mellett kevés időt hagyott. Ugyanerre az időre esett az alapítvány-gründolási láz, mely a 250 millió forintot is a Művészeti és Szabadművelődési Alapítványba vitte a szakfőosztály-vezetővel együtt. Megbízott főosztályvezetőként a miniszteri értekezlet elé az akkori követelmények egy népfőiskolai-művelődési törvénykonceptió-változatot terjesztettünk elő, s Mádl Ferenc miniszter jóvá hagyta a munka folytatását.

Az 1994-es kormányváltást követően a közművelődés és nem kevésbé a kultúra-finanszírozás ügye jelentős ellenszélbe került. Immár főosztályvezetőként előbb még azon év őszén, majd a Bokros-csomag bevezetését követően kértem felmentésemet, tiltakozva a leépítő szándékok ellen. Egyik esetben sem fogadták el lemondásom, és Magyar Bálint hivatalba lépésével újra kezdhettük a munkát a szaktörvényen. Ekkor, nem kis meglepetésemre behívtak a Fehér Házba az SzDSz kulturális parlamenti képviselőihez, ahol azt az utasítást kaptam, hogy hagyjam abba a közművelődési törvény előkészítését, mivel kizárólag a közhasznú szervezetekről lesz törvény a művelődési ház hálózat privatizációja és civil kézbe adása mellett.

Visszatérve a minisztériumba azonnal benyújtottam a lemondásomat, azonban Magyar Bálint az mondta, hogy akkor nyújtsam be, ha az Országgyűlés nem szavazza meg a törvényt. Javaslatára a múzeumi, könyvtári, levéltári és közművelődési területek szaktörvényeit egy kulturális törvénytervezetbe kellett koncepcionálni, amihez kellő jogi alapot adott, hogy egyrészt a művelődéshez való jog alkotmányos jog volt, másrészt a közművelődés szabályozása 1976. óta már törvényi szinten volt.

Törvényelőkészítő bizottságot állítottunk fel, melybe a politikai paletta teljes spektrumát és hierarchiáját felkértem. A bizottság tagja volt Matóti Andor az ELTE-től, Sz. Tóth János a Magyar Népfőiskolai Társaságtól, Zelnik József a Magyar Kulturális Kamarától, Halász Péter a Magyar Művelődési Intézettől, Vadász János a KKDSz-től. A törvényelőkészítést számos konferencia is szegélyezte. Az álláspontok igen szélsőségesek voltak, az SzDSz említett álláspontjától kezdve a KKDSz ezzel gyökeresen szemben álló, kizárólag költségvetési intézményekben gondolkodó művelődési ház koncepcióig.

Az 1997. teléig húzódó törvény-előkészítés és az országgyűlési bizottsági viták számos anekdotikus elemet is tartalmazva 1997. december 15-én hozták el a törvény megszavazását.

Az 1997. CXL. törvényt módosító 16444/2017 előterjesztés

Noha nem jogászként tekintem át itt a törvény-módosítás tervezetét, illendő strukturálni észrevételeimet. Az áttekintés nem lesz minden pontra kiterjedő, mivel ehhez csapatmunkára és jóval hosszabb időráfordításra lenne szükség. Ennek megfelelően előbb a jogalkotó szándékát tartom szükségesnek szemügyre venni, az Általános és a Részletes indokolásokból, majd megnézni azt, hogy az itt kifejtettek hogyan öntettek jogi formába a tényleges törvény-szöveg tervezetben. Ahol az indokolások és a törvényt módosító szöveg szorosan összekapcsolódnak, ott együtt elemzem e kettőt.

Ezt követően immár ez utóbbiban nyilvánvaló módon össze kell vetni a változtatásokat a régi és az új törvénytörvény között. Az új szöveg elemzésekor azonban szükségesnek tartom azt is általánosságban megvizsgálni, hogy kimutatható-e valamiféle elvi fonál, valamiféle koncepció, ami indokoltá tette ezt a változtatási szándékot. Így nem csak azt kell megnézni, hogy mi került be, hanem azt is, hogy mi került ki a törvénytörvényből.

Jogtechnikailag ugyanakkor fontosnak tartok tartok ellenőrizni két aspektust: egyrészt, hogy nyelvileg hatályosíthatók-e a jogszabályban szereplő fogalmak, illetve hogy megfelel-e az ellentmondás-mentesség és a hatáskörök elkülönítése követelményeinek a szöveg.

Végül az összegzésben a fenti szempontok együttes figyelembe vételével értékelem a törvény-módosítás tervezetét, javaslatokkal.

Az Általános és Részletes Indokolások

A jogszabályok indokolásai részben elvi jellegűek, részben technikai tartalmúak, néha pedig a technikai tartalom mögé bújtatott jelentős változtatások elhallgatói.

Feladatom szerint a 16444/2017 előterjesztés közművelődési részére koncentrálok minden szöveg tekintetében, azonban, mivel preambulum-módosításról is szó van, ezzel kell kezdenem. Az Általános indokolásban olvasható először a célkitűzés, miszerint a módosítás „több célkitűzést is megfogalmaz, így a kulturális alapellátás kiterjesztését célzó kormányzati törekvés törvényi rögzítését, valamint a közművelődési alapszolgáltatások bevezetését”.

A későbbiekben kiegészülnek ezek a célok olyan formában, miszerint:

„A kulturális alapellátás kiterjesztése a Kultv. hatálya alá tartozó intézményrendszer szolgáltatásainak fejlesztésével azt a célt szolgálja, hogy minden magyar ember hozzáférjen a társadalom emelkedéséhez szükséges értékekhez és így erősödjön a magyar identitás, kibontakozzanak a kultúra jóléti, társadalomfejlesztő és gazdasági teljesítményt fokozó hatásai”.

Az elsőként idézett célkitűzések esetében nem tartom egyértelműen értelmezhetőnek, mit tart a törvényalkotó a „kulturális alapellátás kiterjesztése” cél tartalmának. Ez a kifejezés többször előfordul magában a törvény-módosítás tervezetben is, de csak itt elemezném.

A „kiterjesztés” szó térbeli kifejezés, ami érthető földrajzi és társadalmi területekre és szférákra. A preambulumban valóban kifejeződik szándék „a területi egyenlőtlenségek felszámolására”, ám a szövegben nem fedeztem fel utalást a társadalmi hátrányok leküzdésére. S ugyanakkor a területi egyenlőtlenségek felszámolásának gyakorlati célcsoportjai és a hozzájuk rendelő új ellátások nem fedezhetők fel a szövegben. Ezt azért tartom fontosnak megjegyezni, mivel a szövegben igen helyesen többször szerepel a „minden” és „mindenki” kifejezés, de akkor vajon kikre vonatkozik a „kiterjesztés”?

Azt pedig csak remélni lehet, hogy a törvény fogalomtárába majd belekerül a „kulturális alapellátás” definíciója is.

Az Általános indokolás másik, fentebb idézett bekezdése az eddigieknél több elvi problémát vet fel. Az állítja ugyanis, hogy „A kulturális alapellátás kiterjesztése ... azt a célt szolgálja, hogy minden magyar ember hozzáférjen a **társadalom emelkedéséhez** szükséges értékekhez és így erősödjön a magyar identitás, **kibontakozzanak a kultúra jóléti, társadalomfejlesztő és gazdasági teljesítményt fokozó hatásai**”.

E mondatban felsejlik az 1976-os közművelődési törvény totalitáriánus szelleme. Idézem:

„A fejlett szocialista társadalom igénye: az általánosan és szakmailag művelt, folyamatosan művelődő, szocialista világnézetű, közösségi gondolkodású emberek formálása; hogy egész népünk részt vehessen a kultúra elsajátításában, létrehozásában és ápolásában.

Ezért különösen fontos feladat a közművelődés fejlesztése.”

Még konkrétan az 1976-os törvény így fogalmaz első bekezdésében:

„1. § A törvény célja, hogy meghatározza azokat az alapvető jogokat és kötelezettségeket, amelyek elősegítik a fejlett szocialista társadalmat tudatosan építő, műveltségüket és szakmai képzettségüket folyamatosan tökéletesítő, szocialista világnézetű és magatartású személyiségek és közösségek létrejöttét, az állampolgárok művelődési igényeinek felkeltését, továbbfejlesztését és kielégítését.”

Mi a két szövegben az elvi azonosság? Sajnos az, hogy nem magát a kulturális-közművelődési értékeket tekinti elsődleges célnak, hanem hogy ezt alárendeli egy elvi társadalomfejlesztő célkitűzésnek – olyan törvényben labilis kifejezéseknek, mint „a társadalom emelkedése” vagy hogy bármi is „kibontakozzon”.

Kérem, mindenki nézze meg az 1997. évi CXL törvény preambulumban és a törvény célját megfogalmazó első négy paragrafust. A legnagyobb gonddal törekedtünk arra, hogy ne legyenek benne külsődleges szubjektív, se nem verifikálható, se nem cáfolható társadalmi-politikai célok, mint „a társadalom emelkedése”. Az effajta megfogalmazásból az derül ki ugyanis, hogy maga a kultúra – beleértve a közművelődési tevékenységeket – másodlagos szereplője a törvénynek

Ezt a külsődlegesség, másodlagosság expressis verbis megjelenik az Általános indokolás azon részében, amikor egy mondatban kifejtik, miért változtatták meg az 1997-es törvényben szereplő felsorol, támogatható közművelődési tevékenységeket.

A törvény-módosítás tervezet „célokat és nem eszközöket határoz meg”. Ez már maga az a bizonyos 76. § és bizony elvi-konceptcionális egy *önkéntes művelődési tevékenységeket* elősegíteni szándékozó törvény nem azt fogalmazza meg, milyen eszközökkel s milyen tevékenységeket lehet támogatni, hanem hogy milyen célú tevékenységeket kíván támogatni.

Ez némileg ellentmond annak, hogy a törvény folytonosan a „feladatellátást” emlegeti, igen helyesen, s nem pedig a feladatok kitérését.

Konceptcionális csapdának tartom az Általános indokolás fent idézett részében azt is, hogy azt fogalmazza meg, hogy „minden magyar ember hozzáférjen” az adott értékekhez – a törvény szövege nem ilyen szűkítő szerencsére –, illetve konkrét hatásköri hibának azt az érvelést hogy, „így erősödjön a magyar identitás”, jöllehet a magyar identitás kialakításának letéteményese a magyar közoktatás óvodától érettségiig, beleértve a Nemzeti Alaptanterv magyar nyelvi, irodalmi, történelmi, ének-zenei és földrajzi követelményeit. A közösségi művelődés gondja a közösségi identitások kialakításának igénye lehet, hogy ki-ki közösségben tevékenykedve azonosulhasson társai értékrendjével, céljaival.

Ehhez szorosan hozzá kell tenni, hogy hasonló okból nem lehet helye egy szaktörvényben, ami itt a 77. § (3) d) pontja alatt szereplő uszítás-ellenes kitétel, hiszen erről külön törvényhely rendelkezik más jogszabályban (Btk. 332. §). Ironikusan hozzátehetnénk, hogy ezzel az erővel bármelyik más bűncselekmény művelődési házi megtiltását is belevehetnék a törvénytörvénybe, szintúgy feleslegesen. Ugyanis az uszítás tényét csak bíróság állapíthatja meg, s nem pedig bárki más, vélekedés alapján e törvényre hivatkozva!

Zárásképpen a Részletes indokolás 1. §-hoz illeszkedő részében, a fentiekhez hasonló külsődleges célként úgy fogalmaz, hogy „A kulturális alapellátó intézményrendszer a helyes viselkedésre ösztönözve ... kínál alkalmakat” és ez a megfogalmazás az 1960-es évek budai Ifjúsági Parkját juttatja az érettebb olvasók eszébe, sajnos ez a törvénytörvényben egy szinonimájával ténylegesen is szerepel: a 2. § (fb) pontja szerint a cél az, hogy mindenki „felelős magatartásának kialakítása céljából” ismerkedjen meg például hagyományokkal – ami egy népdalkör vagy egy néptánc csoport esetében korántsem szokott elsődleges cél lenni, bármilyen helyes gondolat egyébként. Ilyen feltétel már az 1976-os törvényben sem volt.

A törvény-módosítás tervezet szövege

A fentiekhez kapcsolódva a törvénytörvényben még másutt is szereplő, törvénytörvényben nemigen használható szövegezés kiiktatását tartanám helyesnek. Az 1. §-ban már jelzett társadalom-emelkedés mellett szerepel egy kacskaringós, törekvéseket stb. összegző szándékú bekezdés, mely összességében, mint írják „a kulturális alapellátás rendszerében testesül meg”. A megtestesülés itt határozottan transzcendens érzetet kölcsönöz e rendszernek, de a megvalósul, azaz „valósul meg” helytállóbb lenne jogszabályban.

A továbbiakban azonban a szöveg konkrét, olykor súlyos ellentmondásaira, hiányaira és konceptcionális veszélyeire hívnám fel a figyelmet.

Az ellentmondások közül az első a 2. § d) pontjában található, melyben az előterjesztő mindenki számára biztosítani kívánja a részvétel lehetőségét, mégis szabályozni kívánja az alapszolgáltatás

tásoknak nemcsak a nyújtására, hanem az *igénybevételükre* vonatkozó *feltételrendszer* is.

Az fb) pontot a fentiekben már kifogásoltam, az fc) pont belső önellentmondása, hogy itt a cél az, hogy a tevékenységet végző „más, hasonló érdeklődésű emberekkel” találkozhasson. Miért ez a szűkítő szándék? Még gróf Széchenyi István is „elmesúrlódásokat”, azaz vitákat kívánt elősegíteni a kaszinókban, tanulhatnánk tőle.

A törvény-módosító tervezet két kulcsterülete azonban csak ezután bukkan fel. Az egyik tartalmi, a másik elvi-politológiai.

A tartalmi változtatásra már utaltam, azaz hogy célokat és nem eszközöket jelöl meg a törvényalkotó. Ezek a CXL. törvény 76-77. §-aiban található szövegrészek, melyek itt a 15. § alatt találhatók. A (3) bekezdés alatt találjuk a közművelődési alapszolgáltatásokat. A koncepcionális váltás tehát itt az, hogy az önkormányzatnak nem az a kötelező feladata, hogy bizonyos – egyébként önkéntes – helyi közművelődési tevékenységeket támogasson (ld. CXL), hanem hogy „közművelődési alapszolgáltatások”-at nyújtson. Az itt felsorolt hétből hattal egyetérthetünk, azonban a g) pont nem más, mint „a kulturális alapú gazdaságfejlesztés”. Ez azért rendkívül veszélyes kategória alapszolgáltatásként, mert minden gazdasági tevékenységnek van kulturális indoklása! Így tehát e g) pont alapján bármelyik önkormányzat bármiféle gazdasági tevékenység beindítását támogathatja közpénzből, ha egyetlen félmondattal kulturális indokot tesz elé. Ez pedig sajnos újabb korrupciós lehetőségek előtt szabadítja fel közpénzeket, immár a közművelődésre szánt közpénzeket is!

A másik súlyos változtatás a hét pontban, hogy korántsem fedik az 1997-es törvény tevékenység-szféráit.

Mi maradt ki? Szinte minden.

„életminőséget és életéslyt javító tanulási, felnőttoktatási lehetőségek, népfőiskolák megteremtése”

c) az egyetemes, a nemzeti, a nemzetiségi és más kisebbségi kultúra értékeinek megismertetése, a megértés, a befogadás elősegítése, az ünnepek kultúrájának gondozása,

....

e) a helyi társadalom kapcsolatrendszerének, közösségi életének, érdekérvényesítésének segítése,

f) a különböző kultúrák közötti kapcsolatok kiépítésének és fenntartásának segítése,

g) a szabadidő kulturális célú eltöltéséhez a feltételek biztosítása,

h) egyéb művelődést segítő lehetőségek biztosítása.

A szabadidős tevékenységekre van egy meglehetősen nehezen fogható kitétel, azonban az új „cél” felsorolás kulcskifejezéseket hagy ki a közművelődési tevékenységek dinamikus és univerzális világából. Amennyiben a szöveg így marad, jóval kevesebb hivatkozási és így kevesebb cselekvési alapja marad a polgároknak a „kulturális alapellátás kiterjesztése” terén.

A 77. § (2) pontja esetében igen aggályos, hogy a fenntartók közé bekerült az állam – a helyi közművelődés területén is! Azaz különös módon az új törvény lehetőséget nyitna egy KLIK jellegű központosított közművelődési hálózat létrehozására egy egyszerű államosítás révén.

Bekerültek a potenciális fenntartók közé expressis verbis az egyházak is, ami viszont szemben áll a világnézeti semlegesség követelményével a 3. §-ban, így ez az második tartalmi önellentmondás a törvény-módosítás tervezet szövegében. Nyilvánvalóan egy pillanat alatt felvetődne a vallási szimbólumok elhelyezése, bármelyik egyház is venne át közösségi színteret, és ez csak a konfliktusok kezdete lenne.

A 78. §(1) pont konkrétan a népfőiskolákra vonatkozik, azon-

ban több súlyos koncepcionális hibával. Egyrészt nem tudni, hogy a fogalomtár megmarad-e a CXL. törvényből, ahol a népfőiskola meghatározása megtalálható:

„v) *Népfőiskola*: olyan felnőttoktatási célú tanfolyamokat szervező, helyi önszerveződés alapján létrejött szervezet, amelynek pedagógiai programja a szakismeretek átadásán túl személyiségfejlesztő (állampolgári, közéleti) elemet is tartalmaz, s melyek lebonyolítási, oktatási rendszerét, módszereit a résztvevők maguk is alakíthatják.”

Másrészt súlyos tévedés úgy feltüntetni a népfőiskolákat, mint ha „elsődleges tevékenységük” különösen a szakképzés lenne, mint azt a tervezet állítja – mert nem az sem Dániában, sem másutt.

Ám még ennél is bántóbb önellentmondás a paragrafuson belül, hogy ha már a szakképzést túzi ki elsődleges tevékenységnek, hogyan állíthatja egyszerűen, hogy „tevékenysége közvetlenül nem kapcsolódik képesítés megszerzését tanúsító okirat megszerzéséhez”?

Hogyan lehetne így szakképzést biztosítani? Ezt feltehetően nem egyeztettek a szakképzésért felelős társ-tárcával.

A mostani áttekintésben foglalkozni kell a helyi Közművelődési Tanácsok helyébe javasolt helyi Közművelődési Kerekasztalok kérdésével is. Az alapító tagok lehetőségeit az előterjesztés kibővíti a helyi székhelyű alapítványok és civil társaságok körére is – mindeddig csak helyi egyesületek hozhattak létre Közművelődési Tanácsot, éppen azon okból, hogy ezek közül a civil szervezetek közül csak az egyesületeknek van jogszabály által előírt kötelező tagságuk, közgyűlésük, alapszabályuk és a közgyűlés által megválasztott vezetőségük, így garantáltan a helyi lakosság képviselőiben válhattak az önkormányzatok partnerévé. Egy alapítvány sem tagsággal, sem választott vezetővel nem rendelkezik, s egy civil társaság számára nincs vezetőválasztás előírva, így ha valamelyik tagja az önkormányzattal tárgyal, az nem feltétlenül jelenti a többi tag álláspontját, nincs beszámolási kötelezettsége.

Ugyanígy kérdéses Közművelődési Kerekasztalban a „tanácskozási jog” kiterjesztése „korlátozottan cselekvőképes kiskorú személyek”-re „kiskorúakat érintő napirend” tekintetében. A PTK 2:12. § (2) szerint ugyan

„A korlátozottan cselekvőképes kiskorú a törvényes képviselőjének közreműködése nélkül

a) *tehet olyan személyes jellegű jognyilatkozatot, amelyre jogszabály feljogosítja*”

azonban ez a fentiek értelmében kizárólag személyes és nem másokra is kiterjedő hatókörre vonatkozik, márpedig a közművelődési tevékenységek értelemszerűen nem lehetnek egyszemélyesek. Minden egyéb jognyilatkozatához pedig a törvényes képviselőjének hozzájárulása szükséges – azaz a szülőjogi képviselők jelenléte is szükséges lenne a Közművelődési Kerekasztal munkájában ehhez, tehát a törvény-módosítás szövege pontosítandó.

Végül, ha úgy tetszik csattanónak marad a törvény-módosítás tervezet legsúlyosabb problematikája, ami egyszerre jogtechnikai és elvi-politológiai.

Jogtechnikai kérdés, hogy egy adott jogszabályon belül ne legyen hatásköri ütközés-konfliktus. E tervezetben azonban ütközik az önkormányzatok és a miniszter hatásköri kompetenciája.

A 15. § - a régi 78.(I) § (4) pontja - szerint a helyi önkormányzati rendelet határozza meg

„a) a közösségi színtér, illetve a közművelődési intézmény használati szabályait, működésének módját, valamint a közművelődési intézmény feladatait”, stb.

Azonban a tervezet 26. § szerint azzal egészül ki a 100. § (3) pontja, hogy

(*Felhatalmazást kap a miniszter, hogy rendeletben szabályozza*)

„c) a közművelődési alapszolgáltatások szakmai, személyi és infrastrukturális követelményeit, továbbá a közművelődési intézmények és közösségi szintek szakmai, működési, személyi és infrastrukturális követelményeit,”

És bizony az ász üti a királyt – de bizony ez hatásköri ütközés és belső jogszabályi ellentmondás a javából.

És bizony ez az az elvi-politológiaikoncepcióváltás, ami az állami fenntartású

helyi közösségi szintek lehetőségének, az államosításlehetőségének mellett arról árulkodik, hogy az újtörvény központi rendeleti irányítás alá kívánja vonni a közművelődést!

Ez pedig nagy lépés a totális állam felé, hiszen ugyanitt a második pontban a miniszter még elvi irányítási lehetőséget is kapna: (2) A Kultv. 100. § (3) bekezdése a következő e) ponttal egészül ki: *(Felhatalmazást kap a miniszter, hogy rendeletben szabályozza)*

„e) a kulturális alapellátás kiterjesztésének prioritási rendjét és szempontrendszerét.”

Rendeleti úton!

Mit is írt erről a Nemzeti Művelődési Intézet által kiadott, dr. Juhász Erika által szerkesztett Kulturális Szemle II. évfolyam 2015. I. számában Ponyi László:

„A magyar jogrendszerre a 80-as évekig **a rendelet formájában való jogalkotás volt jellemző**. Fontos helyet foglaltak el az állami irányítás egyéb nem jogi eszközei pl. az iránymutatások, út-

mutatók, állásfoglalások, amelyek az egypártrendszer érdekeinek, a központi irányításnak, a kommunista kézi vezérlésnek megfelelő eszközei voltak.” (35. oldal)

http://kultuszemle.nmi.hu/storage/upload/Kulturalis%20Szemle%203/KulturalisSzemle2015_1.pdf

Egyetlen észrevétel még zárásképpen: a tervezet 21.§ (1)-(2) pontjaiban szereplő 15 ezer fős elhatárolás köznapi szóhasználatul élve életidegen, társadalmi mobilitás és demográfiai változások szempontjából dilettánsnak tűnik, gazdaságföldrajzi aspektusból pedig íróasztal-szagúnak – de az biztos, hogy sok vitára, egyeztetésre és fű alatti megállapodásra adnak majd lehetőséget.

Összegzés

A fentieket összegezve kitűnik, hogy a 16444/2017 kormány-előterjesztésen lenne még tennivaló az ellentmondások, hatásköri ütközések kiküszöbölése terén, s javasolható bizonyos fogalomhasználati tisztázás is.

A legnagyobb kérdés azonban az, hogy a rendeleti kormányzás felé vezető utat kívánja tovább szélesíteni vajon ez a törvény, vagy van-e még lehetőség ennek megfékezésére? Megmarad-e a helyi önkormányzatok önállósága saját helyi kulturális-közművelődési életük tekintetében, avagy ezt is egy központi, bölcs akarat fogja elrendelni, előírni, mint az 1950-es években?

Sikerre vinni a népoktatás gondolatát!

A népfőiskola volt napirenden az Országgyűlés Kulturális Bizottságában 2017. március 14-én

Sikerre vinni a népoktatás gondolatát – ez volt a mottója Szigeti Tóth János előadásnak a népfőiskolákról, aki az 1988 óta működő Magyar Népfőiskolai Társaság munkájáról számolt be. A nemzetközileg is elismert szervezet elnöke kritizálta, hogy „civilizált országban” nem fordulhatna elő olyan megkülönböztetés, mint amilyennel a szervezetüket működési lehetetlenség elé állítják (2015-ben 2,5 millió forint cca 8 ezer euró volt a támogatásuk). Miközben a Lakitelek Népfőiskola félmilliárd forintnál is több működési támogatást kapott 2015-ben. (Lakitelek Alapítvány 2015: 653 982 000 millió forint – 2,1 millió euró.)

Lezsák Sándor a Lakitelek Népfőiskolai Alapítvány kuratóriumának elnöke – a másik előadó – beszámolt arról, hogy a kiemelt működési támogatás felett a beruházási terveik előirányzata 17,5 milliárd forint (54,8 millió euró). Ekkora összeggel már az egész országban működőképessé lehetett volna tenni több évre a teljes népfőiskolai hálózatot). A bizottságban a házszabály előírásai, komoly korlátai miatt érdemi vita nem alakulhatott ki. Elhangzott az a javaslat, hogy

a jövőben behatóbban kellene elemezni és megvitatni a felnőttoktatás és népfőiskolák összefüggéseit.

A Társaság szeretné ezt komolyan venni, ezért vitát kezdeményez: hogyan lehetne sikerre vinni a népoktatás gondolatát Magyarországon?

Köszönet Dúró Dóra elnök asszonynak azért, hogy a Bizottság napirendre tűzte a népfőiskolák helyzetét.

Az ülés teljes jegyzőkönyve megtalálható:

http://www.nepfoiskola.hu/userfiles/file/Hirek/2017/0520/1703141_jegyzokonyv.pdf

A terjedelmes anyag 13-26. oldala örökíti meg a népfőiskolákról elhangzottakat.

Érdemes elolvasni, rendkívül tanulságos és elgondolkodtató – politikai és egyéni, emberi vonatkozásban egyaránt. Nem beszélve a népfőiskoláról, mint a népoktatás bástyájáról – de nem lovardákkal, uszodákkal, csillagösvényekkel körülvéve. Hanem a maga egyszerűségében és mindenki számára elérhetőségében, ami valóban a nép felemelkedését szolgálja – nem pedig néhány (politikai státusza miatt) kiváltságos ember magamutogatását.

Mihályfi Márta